

The Sociocultural Determinants of Information Society: Socio-Philosophical Aspect

UDC: 1:136.3+124.6+316.774

DOI: 10.15421/172276

Palchynska MarianaDr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0001-5860-9546>, petrovamaria2009@gmail.com*State University Intelligence Technologies and Telecommunications (Odesa, Ukraine)*

Abstract

The relevance of the chosen topic is due to the intensification of the transformational processes inherent in modern society. This stimulates further scientific interest in the analysis of socio-cultural determinants, on which the further development of this type of social structure as the information society is based. **Article purpose** consists in establishing of the main socio-cultural determinants of modern society in the context of socio-philosophical discourse with an emphasis on techno-informational determinants. Analyzing this scientific problem, such methods as a systemic, synergetic, structural, concrete historical and sociocultural approach were used. The use of the above methods made it possible to build the theoretical and methodological foundations of this study and form the appropriate methodological tools. **Research results.** Should be singled out the basic sociocultural determinants of the modern, information society are identified, among which globalization, information, information technologies, informatization, virtualization etc. It is noted that the information potential of modern society consists primarily in the availability of an appropriate information infrastructure, its integration into the global information space, favorable conditions for access to world information resources. It has been established that society as a social system is a sphere of interaction, the state of which is determined by various socio-cultural factors and processes. In the conditions of the current stage of civilizational development, the sociosphere of modern society is determined by the technosphere and infosphere, which determine the sociocultural transformations of each structural level. **Conclusions.** The intensive course of globalization processes in the modern world enhances the importance of information and infocommunication technologies, which make it possible to optimize information exchange. The availability of these technologies allows an individual, a social group and society as a whole to become a member of the global information space. A comprehensive and comprehensive analysis of the social space of modern society made it possible to identify the key determinants of its development, which determine the vector of the processes taking place in it. Since the system of techno-information activity is the leading factor, this paper analyzes in more detail the informational aspect of sociocultural determination.

Keywords: determinism, modern society, transformation, technization, scientific and technological progress, information, information technology, virtualization, virtual space

Citation: Palchynska, M. (2022). The Sociocultural Determinants of Information Society: Socio-Philosophical Aspect. *Grani*, 25(6), 98-104. <https://doi.org/10.15421/172276>

Соціокультурні детермінанти інформаційного суспільства: соціально-філософський аспект

Пальчинська Мар'яна*Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку (Одеса, Україна)*

Анотація

Актуальність обраної теми зумовлена інтенсифікацією трансформаційних процесів, властивих сучасному суспільству. Це стимулює подальший науковий інтерес до аналізу соціокультурних детермінант, на яких базується подальше становлення такого типу суспільного устрою, як інформаційне суспільство. **Мета роботи** полягає у виявленні ключових соціокультурних детермінант сучасного суспільства в контексті соціально-філософського дискурсу з акцентом на техно-інформаційні детермінанти. При аналізі цієї наукової проблеми було використано такі методи, як системний, синергетичний, структурний, конкретно-історичний та соціокультурний підхід. Застосування перерахованих вище методів дозволило побудувати теоретико-методологічні підстави цього дослідження та сформулювати відповідний методологічний інструментарій. **Результати дослідження.** Виділено базові соціокультурні детермінанти сучасного, інформаційного, суспільства, серед яких слід виокремити глобалізацію, інформацію, інформаційні технології, інформатизацію, віртуалізацію та ін. Зазначено, що інформаційний потенціал сучасного суспільства полягає, насамперед, у наявності відповідної інформаційної інфраструктури, її інтеграції у глобальний інформаційний простір, сприятливих умов доступу до світових інформаційних ресурсів. Встановлено, що суспільство як соціальна система являє собою взаємодію, яка визначається різними соціокультурними факторами і процесами. В умовах сучасного етапу цивілізаційного розвитку соціосфера сучасного суспільства детермінується техносферою та інфосферою, які обумовлюють соціокультурні трансформації кожного структурного рівня. **Висновки.** Інтенсивний перебіг глобалізаційних процесів у сучасному світі посилює значущість інформації та інфокомунікаційних технологій, які дозволяють оптимізувати інформаційний обмін. Доступність цих технологій дає можливість окремому індивідові, соціальній групі та суспільству у цілому стати учасником глобального інформаційного простору. Всебічний та комплексний аналіз соціального простору сучасного суспільства дозволив виокремити ключові детермінанти його розвитку, які визначають вектор процесів, що відбуваються у ньому. Оскільки провідним фактором виступає система техно-інформаційної діяльності, у даній роботі більш докладно був проаналізований інформаційний аспект соціокультурної детермінації.

Ключові слова: детермінізм, сучасне суспільство, трансформації, технізація, науково-технічний прогрес, інформація, інформаційні технології, віртуалізація, віртуальний простір

Цитування: Пальчинська М. Соціокультурні детермінанти інформаційного суспільства: соціально-філософський аспект. Науково-теоретичний альманах *Грані*. 2022. Том 25. №6. С. 98-104. <https://doi.org/10.15421/172276>

Стаття надійшла / Article arrived: 19.11.2022

Схвалено до друку / Accepted: 29.12.2022

Вступ.

Актуальність обраної теми зумовлена інтенсифікацією трансформаційних процесів, властивих сучасному суспільству. Це стимулює науковий інтерес до аналізу соціокультурних детермінант, на яких базується подальше становлення такого типу суспільного устрою, як інформаційне суспільство.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблема інформаційного суспільства як типу суспільного устрою була детально проаналізована такими вченими суспільствознавцями, як О. Бард (2004), П. Дракер (1994), І. Валлерстайн (1993), М. Кастельс (1996), П. Козловски (1997), О. Тофлер (2000), З. Бауман (2000), Ж. Бодрийяр (1994), Ф. Бродель (2008), Я. Зодерквист (2004), С. Лем (2013), Н. Луман (2009), С. Моравски (2003), Е. Пікерінг (2011; 2014), Г. Спенсер (1997), М. Кронбергер (1999), М. Моїсєєв (2001), Д. Робертсон (1990), І. Хасан (1987), Дж. Хассард (1999) та ін. Серед українських вчених слід виокремити роботи Бебика В. (2011), Т. Бордюгової (2012), Д. Дубова (2010), Т. Гуменюк (2021), С. Гнатюка (2010), О. Оніщук (2014), О. Ожеван (2010), В. Штанько (2010) та ін. Однак на сучасному етапі суспільного розвитку ті концепції, які запропонували дослідники, лише певною мірою відображають існуючий тип соціальної взаємодії, що обумовлює необхідність подальшого наукового осмислення цієї наукової проблеми.

Мета роботи полягає у виявленні ключових детермінант становлення такого типу соціального устрою, як інформаційне суспільство, у контексті соціально-філософського дискурсу.

Методи дослідження. Перш за все, у роботі застосовано системний метод, який імпліцитно наявний при розгляданні суспільства як соціальної системи, а також його структурних елементів і взаємозв'язків між ними. Системний метод надає змогу дослідити сучасне суспільство у якості цілісного конструкту.

У методологічному плані для даного дослідження також важливим є використання синергетичного методу, який дозволяє розкрити нелінійні залежності розвитку суспільства і особливостей соціокультурного простору суспільства інформаційного.

У статті застосовано структурний метод, заснований на репрезентації соціокультурної системи як сукупності підсистем. Трансформаційний потенціал інформації, інформатизації та віртуалізації як глобальних світових процесів реалізується у всіх структурних елементах суспільства як соціальної системи, посилюючи в ряді випадків інтенсифікацію трансформаційних процесів.

Метод сходження від абстрактного до конкретного дозволив дослідити віртуальну складову трансформацій сучасного суспільства в контексті соціокультурних трансформацій, яким воно підпорядковується.

Соціокультурний підхід орієнтований на розуміння суспільства як цілісної соціокультурної системи. Застосування цього підходу є необхідною ланкою в осмисленні всієї сукупності трансформаційних процесів, притаманних сучасному суспільству.

Викладення основного матеріалу.

У контексті соціально-філософського аналізу сучасне суспільство характеризується як інформаційне, або як «постінформаційне» навіть незважаючи на те, що становлення такого типу соціального устрою притаманне невеликій кількості країн із розвиненим інформаційним потенціалом. На думку Н. Лумана, виникнення понятійного різноманіття у визначенні концепту сучасного суспільства пов'язано із суттєвим ускладненням його структури «настільки, наскільки диференціація функціональних систем набуває дедалі більшого значення, змінюється і онтичний характер об'єктів, винятковість їхнього буття і правильність установок відносно до них в пізнанні і дійсності» (Луман, 2009, с. 105). Цей тип соціальної організації є закономірним етапом розвитку сучасної техногенної цивілізації, оскільки він не тільки корелює із відповідним рівнем науково-технічного прогресу, а й визначає подальшу цивілізаційну динаміку: «Інформаційне суспільство належить до конструкцій соціуму, у створенні яких величезну роль відіграють як природні механізми самоорганізації, і розвиток інформаційних технологій. Тому його не можна трактувати як результат лише самоорганізації суспільства або як результат чергової технічної революції, зводячи процес його формування до розвитку засобів, що полегшують інформаційну взаємодію» (Моїсєєв, 2001, с.180).

Розкрити особливості процесу соціальної детермінації можливо лише на основі аналізу істотної відмінності його від процесів, що відбуваються у природі, оскільки соціальна детермінація «відрізняється від суто енергетичних взаємодій неживої природи та інформаційно спрямованої активності живих систем своїм свідомим характером, який трансформує гру «сліпих сил природи» в усвідомлену суб'єктно-об'єктну організацію вищої форми руху матерії. Наявність свідомості ... визначає специфічність протікання детермінаційних процесів соціокультурного світу ...» (Спенсер, 1997, с. 7). Саме наявність свідомості робить коректним твердження про те, що в суспільстві поряд із матеріальною існує й ідеальна детермінація. Таким чином, соціальний детермінізм відображає як однозначні, так й імовірнісні зміни якостей та станів систем під впливом різних чинників – як матеріальних, так й ідеальних.

Оскільки соціальна взаємодія у сучасному суспільстві значною мірою ґрунтується на інфокомунікаційних процесах, у якості однієї з базових детермінант становлення інформаційного

суспільства слід виділити інформацію як фактор перетворення соціального простору суспільства. Також зазначимо, що інформація не лише відображає певні форми суспільного та індивідуального буття, їх зв'язок та взаємообумовленість, а ще є фактором розвитку у суспільстві та суспільному пізнанні, торкаючись не тільки технічної та технологічної складової, але й культури як одного із невід'ємних елементів суспільства. Апелюючи до вислову Пітера Козловски, зазначимо, що «сучасна культура обумовлена не лише мистецтвом та філософією, але наукою та технікою» (Козловски, 1997, с. 156).

Аналізуючи сучасний етап розвитку суспільства, низка дослідників у якості його системоутворюючої ознаки виділяють саме інформацію, розглядаючи її не лише як ресурс суб'єктної діяльності, а й її результат: «поява якісно нових комунікацій та ефективної інформаційної взаємодії людей на засадах зростаючого доступу до національних і світових інформаційних ресурсів, подолання інформаційної нерівності, прогресуюче задоволення людських потреб в інформаційних продуктах і послугах» (Дубов, Ожеван, & Гнатюк, 2010, с. 3). Головним чинником суспільних змін та формування соціальної структури відповідно до нових критеріїв стає виробництво та використання інформації, оскільки соціальна диференціація здійснюється також відповідно до інформаційного критерію. У контексті даного стратифікаційного критерію суспільство умовно можна розділити на три ключові шари. Насамперед, це представники технократичної еліти, відповідно до термінології Олександра Барда та Яна Зодерквиста (Бард, & Зодерквист, 2004), які мають ключовий вплив на соціальні процеси. Наступний щабель у соціальній ієрархії займає середній клас кваліфікованих працівників. Найбільшу частину становить нижчий клас, т.зв. «робочі манекени» за визначенням Ж. Бодрийяра, які не здатні адаптуватися до динамічних соціальних змін (Baudrillard, 1994). Таким чином, одне із ключових міст належить соціальному суб'єктові, який має актуальні знання та швидко пристосовується до наддинамічного соціального перетворення.

Сучасне суспільство інформаційного типу передбачає перетворення виробництва та використання послуг та знань як один із пріоритетних продуктів соціальної діяльності, причому роль знань постійно зростатиме: «Інформаційне суспільство характеризується визнанням інформації одним з найважливіших суспільних ресурсів, а інформаційний сектор економіки (виробництво, зберігання, обробка, передача і споживання інформації) є одним з найважливіших видів суспільної діяльності, який створює інформаційно-комунікаційну базу для формування глобального інформаційного суспільства та розвитку науково-технічного, соціально-економічного й освітньо-культурного прогресу»

(Бебик, 2011, с. 41). Відмітними показниками становлення інформаційного суспільства можуть бути кількість та якість наявної в обробці інформації, а також її ефективна передача та переробка. Додатковим критерієм є доступність інформації для кожної людини, яка досягається через зниження її вартості внаслідок розвитку та своєчасного впровадження нових інфокомунікаційних технологій, тому розвиток інформаційного сектору економіки дозволить значно прискорити інтеграцію держав у глобальний інформаційний простір.

Інформаційне суспільство складається з технологічних інновацій, але не зводиться виключно до них. Дійсно, радикально змінюються наявні засоби обробки, передачі та виробництва інформації, що опосередковано впливає на перебіг історичних подій, поступово «...змінюючи систему цінностей, світогляд та уявлення людей про саму людину, сенс її буття та призначення» (Robertson, 1990, с. 31). Тому одним з фундаментальних завдань інформаційного суспільства є забезпечення правових та соціальних гарантій того, що кожен індивід зможе отримати всю необхідну інформацію для задоволення своїх соціальних потреб.

У інформаційному суспільстві виробництво інформації не витісняє матеріальне виробництво, а надбудовується з нього, виконуючи роль стимулу його подальшого розвитку. Іншими словами, можна констатувати поєднання індустріальних та інформаційних факторів функціонування соціального організму при домінуванні інформаційних. Деякі дослідники, враховуючи посилення ролі інформаційної складової у прогресивному розвитку цивілізації, виділяють інформацію у якості критерія класифікації цивілізацій. Наприклад, Ендрю Пікерінг прогнозує цифровізацію соціального та індивідуального буття, у якому будуть «...різні форми інтелекту, віртуальні реальності, синтетичні світи...» (Pickering, 2014, с. 246). Виникнення такого підходу, заснованого на інформації як базовому критерії диференціації та розуміння специфіки сучасної цивілізації, наводить подальший розвиток наукового інтересу до проблем інформації, а також виникнення теорій, де поняття «інформація» стає ключовим: «Це визначення, обмеження, малювання кордонів, категоризація, впорядкування саме по собі є дуже сучасним починанням» (Hassard, & Kornberger, 1999, с. 4).

Подальше становлення інформаційного суспільства також зумовлене інформатизацією, що представляє багатовекторний процес, спрямований на створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб індивідів, соціальних груп та інститутів за допомогою сучасних інфокомунікаційних технологій. Враховуючи зростаючу потребу в оптимізації інформаційного обміну, слід зазначити їх роль формуванні нового

соціокультурного простору. Саме інформаційні технології створюють технічну можливість формування глобального мультиконтекстуального інформаційного поля, у яке занурені базові складові соціальної системи. Збільшення ролі інформації та широке впровадження у всі сфери життєдіяльності соціуму інформаційних технологій стимулює інформатизацію суспільства, яку можна визначити як сукупність взаємопов'язаних процесів, спрямованих на створення умов задоволення інформаційних потреб соціуму за допомогою ефективного використання інформаційних та технологій. Це системний процес оволодіння інформацією як ресурсом управління та розвитку за допомогою широкого впровадження засобів масової комунікації та інформації з метою створення інформаційного суспільства та на цій основі – подальшого продовження прогресу цивілізації.

Інформатизація суспільства – глобальний процес, особливість якого полягає, передусім у цьому, що домінуючим видом діяльності у сфері є будь-які операції з інформацією (збір, накопичення, обробка, зберігання, використання, передача та інших). Згідно думки сучасних дослідників проблем інформаційного суспільства, інформатизацію можна позначити як «...свідому перебудову соціального інформаційного середовища, створення нових технологій створення, передачі та використання інформації і знань, ефективних методів інтелектуальної діяльності. Вона передбачає радикальний крок людства у вирішенні надзвичайно важливої проблеми ефективного використання людського потенціалу та новітніх інформаційних технологій. Зміст інформатизації полягає у забезпеченні соціальних, економічних, правових, культурних і технологічних умов зберігання та активізації нових ідей та створенні умов для творчості, доступності інформації кожній людині для її використання» (Штанько, & Бордюгова, 2012, с. 29). За допомогою різноманітних засобів інформаційного обміну, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, доступ до інформаційних ресурсів незалежно від географічних та часових обмежень, інформатизація охоплює все більше сфер соціальної життєдіяльності завдяки стрімкому впровадженню інформаційних технологій. Поряд із цим виникає актуальна проблема виявлення та оцінки можливих соціально-психологічних наслідків інформатизації, яка впливає і на некомп'ютеризовані види діяльності, а також на соціалізацію особистості. Насамперед, інформатизація суспільства спрямована на створення оптимальних умов задоволення інформаційних потреб у вигляді використання інформаційних ресурсів, а також адекватного інформаційного потенціалу сучасного суспільства.

Відповідно до концепції Мануеля Кастельса, між концепціями «інформаційного» та «інформатизаційного» суспільства є суттєві відмінності. В інформаційному

суспільстві наголошується на визначальній ролі інформації як одного з базових елементів соціальної системи, проте інформаційна взаємодія була невід'ємним етапом розвитку суспільства на всіх його етапах. У той самий час «інформаційне суспільство» будується в такий спосіб, що «генерування, обробка і передачі інформації стали фундаментальними джерелами продуктивності влади» (Castells, 1996, с. 42-43). Саме в рамках інформаційного суспільства формується соціальна віртуальність, під якою розуміється система, в якій «матеріально-символічне існування людей, повністю занурене в встановлення віртуальних образів, у світ переконань, у якому символи суть не просто метафори, а й укладають у собі життєвий досвід буття» (Castells, 1996, с. 504).

Віртуалізація соціального та індивідуального буття та результат віртуалізації – формування віртуального простору сучасного суспільства, також є однією з детермінант подальшого становлення інформаційного суспільства, оскільки дозволяє індивідам та соціальним групам самостійно моделювати інфокомунікативну взаємодію у відповідності до своїх потреб, «...звільнити силу людського розуму, призначену для звільнення особистості» (Bauman, 2000, с. 172). Віртуалізація не тільки характеризує процес, що означає збільшення ролі комп'ютерних і мультимедійних технологій, а також комп'ютерних мереж у життєдіяльності сучасного соціуму, а включає як аналогічну діяльність соціальних інститутів у віртуальному просторі, так і «виникнення деяких видів діяльності, які не мають аналогів у соціальній реальності» (Drucker, 1994, р. 84). Як вже було зазначено, віртуальний простір із особливими просторово-часовими характеристиками «...органічно вбудовано в об'єктивну систему соціальної взаємодії, де він постає у вигляді системи понять, системи образів і смислів, культурних норм, гіпертекстів, віртуальних транзакцій, які мають дуалістичну сутність. Він є не тільки аналогом взаємодій у соціальному просторі та часі, але конструює власні просторово-часові характеристики» (Пальчинська, 2016, с. 134).

Апелюючи до дослідницької позиції Валерстайна зазначимо, що «кожний етап має (відповідний) простір, і кожний простір (свій) час, і певні типи часу і простору йдуть один з одним» (Wallerstein, 1993, с. 20). Базуючись на поглядах Фернана Броделя стосовно припущення про те, що «...всі сучасні цивілізації рано чи пізно зможуть адаптувати технічні інновації та з їх допомогою уніфікувати свій образ життя, все одно протягом довгого часу будуть співіснувати цивілізації, які різко відрізнятимуться одна від одної» (Бродель, 2008, с. 38), Валерстайн додає два типи часу за класифікацією Броделя – циклічно-ідеологічний і структурний, а також особливий тип часу-простору – трансформаційний. Даний тип Валерстайн пов'язує із особливою формою часу, періодом особливо

інтенсивних звершень і перетворень, які притаманні сучасному суспільству.

Аналізуючи сутнісні ознаки інформаційного суспільства, Микита Моїсєєв вважав, що без вільного доступу до інформації безглуздо говорити про побудову інформаційного суспільства, яке він характеризував як «суспільство колективного інтелекту планетарного масштабу» (Моїсєєв, 2001, с. 81). Однак, ця проблема, на його думку, навряд чи може бути вирішена в рамках сучасних цивілізацій, орієнтованих на індивідуалізм та прагматизм. На його думку, для ефективного функціонування інформаційної цивілізації необхідна зміна пріоритетів у напрямку аксіосфери: «Інформаційне суспільство – це такий етап історії людства, коли колективний розум стає не лише опорою розвитку Homo sapiens, а й об'єктом цілеспрямованих зусиль щодо його вдосконалення» (Моїсєєв, 2001, с. 81-83).

Проблему трансформації аксіосфери інформаційного суспільства порушував також Станіслав Лем. Він наголосив на тому, що однією з основних проблем інформаційного суспільства стане не стільки вирішення певних технологічних завдань, скільки подолання кризи аксіосфери, що виникає як невід'ємна складова техногенної цивілізації: «... основною проблемою майбутнього, інформаційного століття, стане не вирішення тих чи інших технократичних завдань, а психологічна профілактика можливого аксіологічного колапсу, потенційної руйнації самих мотиваційних основ людської поведінки» (Lem, 2013, с. 128). До таких соціальних наслідків може призвести недостатня оцінка агресивності нового інформаційного середовища стосовно людини: «Технологія агресивніша, ніж ми зазвичай думаємо. Її вторгнення в психіку, проблеми, пов'язані із синтезом та метаморфозами особистості, лише в наш час становлять порожню безліч. Ця множина заповнить подальший прогрес. І тоді зникне маса моральних імперативів, визнаних сьогодні непорушними, проте з'являться нові питання, нові етичні дилеми» (Lem, 2013, с. 65).

Незважаючи на те, що деякі дослідники вважають, що становлення інформаційного суспільства є одним із найпотужніших викликів сучасності, оскільки спонукає до «...уніфікації на основі базової моделі різних культурно-історичних форм, нівелювання цінностей, втрату суб'єктної ідентичності (національної, особистісної, етнічної), спрощення культурних змістів, поширення масової культури, симулякризації культурного простору та ін.» (Онішук, 2014, с. 35), зазначимо, що становлення інформаційного суспільства також призводить до «... занепаду «суспільства споживання», яке змінюється «суспільством досвіду»» (Gumenyuk, Palchynska, Herchanivska, Kozak & Kobyzhcha, 2021, с. 745).

Відповідно до низки показників світове суспільство наблизилось до тих стандартів

інформаційного суспільства, відмітні ознаки якого вказані теоретиками. Насамперед йдеться про становлення глобальної інформаційної індустрії, яка перебуває у фазі технологічної конвергенції. По-друге, слід зазначити підвищення ролі інформації у економічному розвитку, структурних змін у соціумі. По-третє, специфіка становлення інформаційного суспільства полягає в тому, що ці зміни відбуваються у історично стислий термін. Можливу тенденцію розвитку інформаційного суспільства в сучасних умовах можна визначити як якусь загальну модель змін, які полягатимуть у становленні основних економічних галузей виробництва та розподілу інформації, у розширенні сфери інформаційних послуг, у створенні широкої мережі інформаційних засобів на споживчому рівні тощо.

Результати дослідження

У якості однієї з центральних проблем філософської рефлексії, спрямованої на осмислення особливостей сучасних соціокультурних процесів, є проблема тлумачення сучасного суспільства на основі експлікації таких визначень, як «інформаційне» та «постінформаційне». Настанови постмодерну, розглянуті у контексті відтворення сучасного суспільства, дозволяють уточнити характер нового соціокультурного простору, який формується.

Розвиток суспільства являє собою процес якісних змін, тому аналіз соціокультурних детермінант суспільного розвитку дозволяє стверджувати, що цей процес стійкий, цілеспрямований, регульований. Виділено базові соціокультурні детермінанти становлення інформаційного суспільства, серед яких слід виокремити глобалізацію, інформацію, інформаційні технології, інформатизацію та інформаційну культуру.

Зазначено, що інформаційний потенціал сучасного суспільства полягає, насамперед, у наявності відповідної інформаційної інфраструктури, її інтеграції у глобальний інформаційний простір, сприятливих умовах масового доступу до світових інформаційних ресурсів.

Окреслено вплив системних зміни, яким підпорядковується сучасне суспільство внаслідок таких процесів, як глобалізація, інформатизація, віртуалізація та ін. У тих випадках, коли йдеться про зміни об'єктивних матеріальних чинників, представляється можливим говорити про трансформації економічних, соціальних і політичних інститутів; якщо розглядаються зміни у сфері духовного – трансформації зазнають конкретні форми організації і функціонування суспільної свідомості, такі як менталітет, мораль, право, світогляд та ідеологія. У ряді випадків, коли змінам піддаються дані фактори в сукупності, трансформується соціальна система як рівноважне самодостатнє ціле.

Встановлено, що суспільство як соціальна система являє собою сферу взаємодії, стан якої визначається

різними соціокультурними факторами і процесами. В умовах сучасного етапу цивілізаційного розвитку соціосфера конкретного суспільства детермінується техносферою та інфосферою, які обумовлюють соціокультурні трансформації кожного структурного рівня. Тому зазначимо необхідність подальшого наукового аналізу проблем, пов'язаних із динамікою та модернізацією інформаційної сфери як підґрунтям подальшої трансформації сучасного суспільства в інформаційне та постінформаційне.

Завершуючи розгляд цієї теми, слід зробити наступні **висновки**.

Інтенсивний перебіг глобалізаційних процесів у сучасному світі посилює значущість інформації та інфокомунікаційних технологій, які дозволяють оптимізувати інформаційний обмін. Доступність цих технологій дає можливість окремому індивіду, соціальній групі та суспільству у цілому стати учасником глобального інформаційного простору. Впровадження інформаційних технологій призводить до інформатизації суспільства, що, в свою чергу, слугує передумовою переходу світового співтовариства до якісно нової стадії суспільного розвитку, тобто – інформаційного суспільства.

Всебічний та комплексний аналіз соціального простору сучасного суспільства дозволив виокремити ключові детермінанти його розвитку, які визначають вектор процесів, що відбуваються у ньому. У сучасному суспільстві, яке визначається як «інформаційне», а деякими дослідниками навіть як «постінформаційне», ключовим детермінантами є інформація, інформатизація та віртуалізація як глобальні світові процеси, віртуальний простір. Оскільки провідним фактором виступає система техно-інформаційної діяльності, у даній роботі більш докладно був проаналізований інформаційний аспект соціальної детермінації.

Соціальна значимість інформації різко зросла з низки причин. Збільшилися інформаційні

потреби індивідів, соціальних груп та інституцій, унаслідок чого виник ринок інформаційних послуг. В умовах прискореного динамізму суспільних змін різко зростає потреба в оперативному доступі до інформації. Інформація є одним із пріоритетних ресурсів інформаційного суспільства, у зв'язку з чим загострюється проблема коректності, точності інформації та адекватності знання. Низький їхній ступінь можна пояснити більш рухливістю соціального і культурного життя, швидкою його мінливістю і, як результат, складністю фіксації того, що відбувається. Різке зростання обсягу інформації супроводжується посиленням вимог до її якості (своєчасності, повноти, достовірності тощо).

Інформатизація суспільства є багатогранний процес, в якому технічні, соціальні, економіко-політичні та культурні складові перебувають у тісному взаємозв'язку, якісно змінюючи всі сфери суспільного та індивідуального буття. Однак, необхідний для функціонування інформаційного суспільства ступінь інформатизації може бути досягнутий лише у суспільстві з високим науково-технічним та технологічним потенціалом, а також відповідним рівнем інформаційної культури.

Віртуалізація як глобальний процес та одна із детермінант становлення інформаційного суспільства характеризується на збільшенням сфер використання комп'ютерних та інфокомунікаційних технологій, призводить до формування віртуального простору сучасного суспільства. За рахунок віртуалізації як процесу, властивого сучасному соціуму, відбувається інтенсифікація соціокультурних перетворень.

Сучасна інформаційно-технічна цивілізація перетворює інформаційні технології на необхідні умови соціальної адаптації людини, адже накопичення обсягів інформації вимагає вироблення нових критеріїв для їхньої інтерпретації суб'єктом.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бард, А., & Зодерквист, Я. (2004). *Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма*. СПб.
- Бекі, В. (2011). Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації. *Інформація і право*, 1(1), 41-49.
- Бродель, Ф. (2008). *Граматика цивілізацій*. М.: Весь мир.
- Дубов, Д., Ожеван, О., & Гнатюк, С. (2010). *Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості*. (Аналітична доповідь). К.: НІСД.
- Козловски, П. (1997). *Культура постмодерна: Общественно-культурные последствия техн. развития*. М.: Республика.
- Луман, Н. (2009). *Самоописания*. М.: «Логос».
- Моисеев, Н. (2001). *Универсум. Информация. Общество*. М.
- Онищук, О. (2014). *Сучасна людина у просторі віртуальної реальності: особливості соціокультурної трансформації*. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository.
- Пальчинська, М. (2016). *Віртуальний простір в умовах соціокультурних трансформацій*. Одеса, ВМВ.
- Спенсер, Г. (1997). *Синтетическая философия*. Киев: Нико-Центр, Вист.
- Штанько, В., & Бордюгова, Т. (2012). *Інформаційне суспільство: соціально-філософські проблеми становлення*. (Навч. Посібник). Харків: ХНУРЕ.
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and Simulation*. University of Michigan Press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Polity Press. Cambridge.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford.

- Drucker, P. F. (1994). *Post-Capitalist Society*. New York, NY: HarperBusiness.
- Gumenyuk, T., Palchynska, M., Herchanivska, P., Kozak, Yu., & Kobyzhcha, N. (2021). Overcoming the Modern Socio-Cultural Crisis – from Postmodern to Post-Postmodern: Theoretical Aspects. *International Journal of Criminology and Sociology*, 10, 745-752.
- Hassan, I. (1987). *The Postmodern Turn. Essay in Postmodern Theory Zand Culture*. Ohio State University Press.
- Hassard, J., & Kornberger, M. (1999). Postmodernism, Philosophy and Management: Concepts and Controversies. *International Journal of Management Reviews*, 1(2), 1-49. DOI: 10.1016/S0733-558X(03)21003-X
- Lem, S. (2013). *Summa Technologiae*. Translated by Joanna Zylinka. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Morawski, S. (2003). *The Troubles with Postmodernism*. With a foreword by Zygmunt Bauman. Taylor & Francis e-Library.
- Pickering, A. (2011). *The Cybernetic Brain: Sketches of Another Future*. Chicago University of Chicago Press.
- Pickering, A. (2014). Cybernetic Futures: Stanislaw Lem, Summa Technologiae. *Technology and Culture*, 55(1), 245-248.
- Robertson, D. (1990). *The Information Evolution*. N.Y.: Communication Press.
- Wallerstein, I. (1993). The Time Space of World-Systems Analysis: A Philosophical Essay. *Historical Geography*, XXIII(2), 5-27.

REFERENCES

- Babyk, V. (2011). Global Information Society: Concepts, Structure, Communications. *Information and Law*, 1(1), 41-49.
- Bard, A., & Soderqvist, J. (2004). *Netocracy. The New Ruling Elite and Life after Capitalism*. SPb.
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and Simulation*. University of Michigan Press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Polity Press. Cambridge.
- Brodel, F. (2008). *Grammar of Civilizations*. M. Ves' mir.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford.
- Drucker, P. F. (1994). *Post-Capitalist Society*. New York, NY: HarperBusiness.
- Dubov, D., Ozhevan, O., & Hnatiuk, S. (2010). *Information Society in Ukraine: Global Challenges and National Opportunities*. (Analytical report). K.: NISD.
- Gumenyuk, T., Palchynska, M., Herchanivska, P., Kozak, Yu., & Kobyzhcha, N. (2021). Overcoming the Modern Socio-Cultural Crisis – from Postmodern to Post-Postmodern: Theoretical Aspects. *International Journal of Criminology and Sociology*, 10, 745-752.
- Hassan, I. (1987). *The Postmodern Turn. Essay in Postmodern Theory Zand Culture*. Ohio State University Press.
- Hassard, J., & Kornberger, M. (1999). *Postmodernism, Philosophy and Management: Concepts and Controversies*. International Journal of Management Reviews, 1(2), 1-49. DOI: 10.1016/S0733-558X(03)21003-X
- Kozlovsky, P. (1997). *Postmodern Culture: Social and Cultural Consequences of Technology Development*. M.: Respublika.
- Lem, S. (2013). *Summa Technologiae*. Translated by Joanna Zylinka. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Luman, N. (2009). *Self-Descriptions*. M.: "Logos".
- Moiseev, N. (2001). *Universum. Information. Society*. M.
- Morawski, S. (2003). *The Troubles with Postmodernism. With a foreword by Zygmunt Bauman*. Taylor & Francis e-Library.
- Onyshchuk, O. (2014). *Modern man in the Space of Virtual Reality: features of Socio-Cultural Transformation*. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository.
- Palchynska, M. (2016). *Virtual Space in the Conditions of Socio-Cultural Transformations*. Odesa: WMW.
- Pickering, A. (2011). *The Cybernetic Brain: Sketches of Another Future*. Chicago University of Chicago Press.
- Pickering, A. (2014). Cybernetic Futures: Stanislaw Lem, Summa Technologiae. *Technology and Culture*, 55(1), 245-248.
- Robertson, D. (1990). *The Information Evolution*. N.Y.: Communication Press.
- Shtanko, V., & Bordyugova, T. (2012). *Information Society: Socio-Philosophical Problems of Formation*. (Study Guide). Kharkiv: KhNURE.
- Spencer, G. (1997). *Synthetic Philosophy*. Kyiv: Niko-Center, Vist.
- Wallerstein, I. (1993). The Time Space of World-Systems Analysis: A Philosophical Essay. *Historical Geography*, XXIII(2), 5-27.